1929

1929. január 1.
A földművelésügyi minisztérium kimutatása szerint Szlovéniában (16 697 magyar és 39 631 német lakos) a ljubljanai és maribori agrárhivatalok körzetében 353 647 hektár, Horvát-Szlavonországban (68 390 magyar és 122 190 német lakos) a varasdini, zágrábi, eszéki és vukovári agrárhivatalok körzetében 1 029 114 hektár és a Magyarországtól elszakított Délvidéken (381 948 magyar és 328 195 német lakos) az újvidéki, a nagybecskereki és a verseci agrárhivatalok körzetében 751 149 hektár (1 302 392 kat. hold), összesen tehát 2 133 910 hektár volt a kisajátítás alá vont nagybirtokok terjedelme, melyből 1 059 599 hektár, éspedig 777 656 hektár megművelt föld és 281.945 hektár legelő a tulajdonképpeni mezőgazdasági terület, míg 910 363 hektár az erdőségekre, 163 948 hektár pedig az „egyéb" rovatban feltüntetett területekre esik. Az ezen a területen végrehajtott földosztásban 206 440 agráralany részesült, valamennyien kivétel nélkül szláv nemzetiségűek. [...] A dobrovoljacok a nekik ígért 5 hektár helyett fejenként átlag 9 hektárhoz jutottak. [...] A Vajdaságban, ahol a magyarok zöme él (381 948 lélek) s ahol az agrárreformmal mindenekelőtt a magyar birtokosokat akarták sújtani, a nagybirtok terjedelme 751 149 hektár (1 302 392 kat. hold) volt, melyből 405 952 hektár volt a szántóföld, 3225 hektár szőlő, 1545 hektár kert 25 090 hektár rét, 194 242 hektár legelő, 38 219 hektár erdő és 82 876 hektár „egyéb" (szikes árterület, ingovány, nádas, mocsár). Az összesen 435 812 hektár megművelt területből 285 592 hektárt (495 216 kat. hold) osztottak szét 74.188 kizárólag szláv igénylőnek és pedig 12 265 dobrovoljacnak, 4730 telepesnek, optánsnak és menekültnek, valamint 57 193 helyi érdekeltnek. [...] A Vajdaságban a többnyire magyar kézen lévő nagybirtokok területének 65,55%-át osztották fel, és csak 34,45%-át hagyták meg a tulajdonosoknak.

Prokopy 1933, 16–18.

1929. január 2.
Lemondott Korosec Antal kormánya.

Csuka 1995, 349.

1929. január 2.
„Egy népszerű magazint szeretne csinálni a *V. I.*-ból, mert szerinte csak az lehet rentabilis üzlet. Mint üzletembernek igaza lehet, de ötleteinek megvalósítására sem én, sem a *V. I.* nem alkalmas. Hosszas vita után abban állapodtunk meg, hogy Csuka egy ajánlatot fog kidolgozni, amelyet ő áttanulmányozna, s ha megfelelne, úgy rögtön be is társulna. Ha nem sikerülne Weinmann (Ödön – Kúla) bevonása, úgy Csuka azt szeretné, ha Veled beszélnénk meg a további teendőket. Ugyanis a lap előállítási költségeit az egyre szaporodó előfizetők és a hirdetési díjak körülbelül fedezik már. Így az üzletbe társulás nem is olyan fontos, mint egy bizonyos forgótőke megszerzése, amellyel erősebb lendületet adnánk a terjesztésnek és evvel egyidejűleg megkezdenénk az írók szerény honorálását is." (Dr. Draskóczy Edének, Óbecse)

Szenteleky 1943, 111.

1929. január 5.
„A szellemi szanálásra vonatkozólag lenne még egy tervem. Az ugyanis, hogy a lapfejre rákerülnének azoknak a nevei, akik feltétlen hívei és munkatársai a *V. I.*-nak, akik biztosítják a lap szellemi erejét és holnapját. Ez büszke »vagyunk!«, sőt leszünk! kiáltás is lenne: hitvallás, dokumentum és ígéret. Ez a névsor a következőképen festene: Borsodi Lajos, Csuka Zoltán, Draskóczy, Farkas Geiza, Fekete Lajos, Gergely Boriska, Kristály István, Leszkovác Mladen, Somogyi Pál, Szántó Róbert. Ezen kívül taktikai okokból Luciát is be kellene venni a névsorba, aki most, hogy Fenyvessel összekülönbözött, nagyon szívesen jönne s akinek nagyon sok tekintetben hasznát vehetnők." (Fekete Lajosnak, Újvidék. A névsort Szenteleky megismétli

Kristály Istvánnak Padéra írt 1929. január 10-i levelében.)

Szenteleky 1943, 113–114.

1929. január 6.

Sándor király feloszlatta az 1927. november 11-én megválasztott parlamentet, és megszüntette a vidovdáni alkotmányt. Zsivkovics Petár tábornokot, a királyi testőrség parancsnokát, aki a legerősebb szerbiai katonai szervezetnek, a Fehér Kéznek volt az elnöke, és akinek már az Obrenovics-dinasztia tragédiájában komoly szerepe volt, nevezte ki miniszterelnökké és egyben belügyminiszterré. A közoktatási tárcát Makszimovics Bozso volt belügyminiszter kapta. A földművelésügyi miniszter a horvát Frangess Ottó egyetemi tanár, a külügyminiszter pedig Jeftics Bogolyub volt bécsi követ lett.

Csuka 1995, 349.

Sándor király bevezette a rendkívüli állapotot, feloszlatta a parlamentet és felfüggesztette az alkotmányt és betiltotta a pártok működését. Petar Živković tábornokot megbízta az új kormányalakítással. A királyi diktatúrát az európai nyilvánosság azonnal „monarchofasiszta diktatúrának" tekintette.

Vinaver 1971, 393.

I. Sándor, az SZHSZ Királyság uralkodója törvényt hirdetett ki „az ország, a hatalom és a közbiztonság megvédése érdekében" (Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi. *Službene novine*, XI. évf. 1929. január 11. 9. sz. 54–56.).

Már a törvény 1. cikkelye kimondta, hogy a büntetőtörvény értelmében bűncselekménynek számít minden olyan mű – könyv, sajtótermék, aprónyomtatvány – megírása, kinyomtatása, megjelentetése (kiadása) és terjesztése, amely az államhatalom ellen lázít, s amely veszélyezteti a közrendet, a közbiztonságot és az államhatalmat, vagyis erőszakra bujtogatnak. Ez a rendelkezés vonatkozott minden szóbeli vagy írott formában terjesztett propagandára.

Csáky S. 1981, 407.

Jugoszláviának, a délszláv államnak az igazi megteremtője Trumbics Ánte volt, dalmáciai horvát, az osztrák Reichsrat hajdani képviselője, akiben benne élt a kisebbségi embernek az a lángoló vágya, hogy a saját fajtáját uralkodónak lássa. Trumbics, aki az SZHSZ Királyság első külügyminisztere volt, nagyon rövid idő alatt belátta, hogy az álomkép soha nem valósulhat meg, és soha nem lehet az, hogy az új délszláv államban valamennyi szláv egyenrangú legyen és a szerbség feladja vezető pozícióját. Trumbics lett az első ellenzője a jugoszláv gondolatnak. A jugoszláv gondolat másik nagy teremtője Pribicsevics Szvetozár volt.

Csuka 1995, 358.

1929. január 9.

„A *V. I.* körüli lelketlen és lehetetlen állapotok ugyanis hosszas tépelődések után arra kényszerítettek, hogy lemondjak annak szerkesztéséről. [...] A vajdasági magyar irodalom az *Irás* megszűntével még nem vesztette el végleg fórumát. Az *Erdélyi Helikon* – a vajdasági előfizetők száma szerint – egy-két ívet bocsátana a vajdasági irodalom rendelkezésére." (Szirmai Károlynak, Újverbász)

Szenteleky 1943, 113–114.

1929. január 10.

„A lap beszervezése egyébként nagyszerűen folyik, már 1400 példányban jelenünk meg, a rádiómelléklet megjelenésekor pedig hamarosan elérjük a 2000 példányszámot. Így hamarosan sor kerülhet az írók becsületes honorálására is." (Kristály Istvánnak, Padé)

Szenteleky 1943, 115.

1929. január 10.
„…az Ön nevét is odaírnám a *V. I.* lapfejére a főmunkatársak közé. Erre főleg a *Bácsmegyei* harciassága miatt van szükség, szemtelen és arrogáns hangon ismételgeti, hogy ő képviseli a vajdasági irodalmat s ő »az egyetlen irodalmi fórum« itten." (Leszkovác Mladennek, Belgrádba)

Szenteleky 1943, 115.

1929. január 17.
A királyi diktatúra bevezetését követően a Živković-kormány rendelettel betiltotta a felekezeti vagy faji alapon szerveződő pártok működését. Ennek értelmében feloszlatták a Magyar Pártot is, megszüntették a tartománygyűléseket, és – ami a délvidéki magyarságot talán a legközvetlenebbül érintette – a községi képviselő-testületeket is.

Hornyák 2009, 23.

1929. január 18.
A Zsivkovics-kormány az államvédelmi törvényre történő hivatkozással beszüntette mindazoknak a pártoknak a működését, amelyeknek programja felekezeti vagy faji alapon állott. Megszűnt tehát a horvát parasztpárt, a szlovén néppárt, a muzulmán párt, a szerb földmíves párt és meg kellett szűnnie azzal a magyarázattal, hogy faji párt, vagyis néptörzset képviselő pártok és nem nemzeti kisebbségi pártok, a Magyar Pártnak és a német pártnak is. […] A Magyar Párt irattárát átadták a rendőrségnek. Valamennyi magyar párti szervezet működése természetesen megszűnt és nemcsak a parlamentet, de a tartománygyűlést is feloszlatták, mi több, a községi képviselő-testületeket is, miután ezek megalakulása még a parlamentarizmus alapján történt, és tagjaik a feloszlatott pártok képviselői voltak. […] A nagyobb városok polgármestereit felmentették és helyükbe biztosként magas rangú katonákat neveztek ki. A Vajdaságban szerbiai ezredesek és tábornokok vették át a közigazgatás vezetését. […] A sajtószabadság megszüntetése lehetetlenné tette azt, hogy a magyar nemzetvédő munkát úgy, mint a szerb uralom első esztendeiben a magyar sajtó végezze.

Csuka 1995, 351.

Az események szűkszavú regisztrálására szorítkoztak azok a magyar lapok, amelyek eddig a magyar érdekeket védelmezték, a *Hírlap*, a *Délbácska* és a *Torontál*. A *Torontál*nak még a legkönnyebb dolga volt, a *Délbácská*nak meg kellett változtatni a nevét, *Reggeli Újság* lett belőle, a *Hírlap*nak az élete pedig valóságos vegetálás volt, mert a szabadkai ügyészség egyenes utasítást kapott arra, hogy ezt a lapot meg kell szüntetni. A sajtóra vonatkozó rendszabályok szerint azt a lapot, amelyet háromszor kellett egy hónapban elkobozni, automatikusan meg kellett szüntetni. […] A *Hírlap*ot 1929 szeptemberében egymás után háromszor kobozták el, így megszűnt.

Csuka 1995, 352.

Az 1929. január 6-i események erőszakosan és váratlanul zárták le a délvidéki magyarság életének egy korszakát. Ez az idő 1918-ban kezdődött, és a nagy átalakulással, amelyben a magyarság a többségi nemzetből a kisebbségi életbe zuhant, egészen új életformák kezdődtek a Délvidéken. Nehezen ment a délvidéki magyar léleknek ez az átalakulása. Esztendőkbe tellett, amíg az a félmillió ember, akire magyar sors nehezedett, megértette ennek a magyar sorsnak a lényegét, és megértette a feladatokat, amelyek reá az új életben várakoztak. A lelki átalakulás évei körülbelül 1925-ig tartottak. Ezt ma visszatekintve csak úgy mérhetjük fel, ha meggondoljuk, hogy a délvidéki magyarság se lelkileg, se gazdaságilag, se tradícióiban nem volt felvértezve a kisebbségi sors küzdelmeire. Az első esztendők meddősége eléggé megmagyarázza azt, hogy a trianoni békeparancsig talán egyetlen magyar ember sem volt, aki el tudta volna

magával bármilyen okoskodással is fogadtatni azt a gondolatot, hogy az, ami vele és körülötte történik, nem egy megszállás ideiglenessége, átmenete, véletlen csapása, hanem hosszú folyamat, amely évtizedekig eltarthat. Ebben az időben a délvidéki magyarság nem gondolt semmiféle szervezkedést, hiszen a szervezkedést nemcsak feleslegesnek, hanem valóban a fajta, a vérség, a haza elleni árulásnak tekintette, hiszen minden, amivel a magyarság az állandóság jellegét ismerte volna el, hozzájárulhatott volna ahhoz, hogy a megszállás meghosszabbíttassék, vagy éppen állandó helyzetté alakuljon át. A trianoni békeparancs eloszlatta a reménységeket és akkor kezdődött előbb szűk körben, aztán mindig messzebbre kisugározva a magyarság szervezkedése, a Magyar Párt megalapítása és az öntudatos kisebbségi magyar sajtó munkája.

Csuka 1995, 353.

A Magyar Párt megalakulása után rögtön megkezdte a gazdasági önvédelem szervezését, és ezen a fronton nagy jelentőségű volt az, hogy a Magyar Párt földbirtokos vezetői gondoskodtak arról, hogy a bácskai Mezőgazdasági Egyesület ne csússzon át szláv irányítás alá, és egészen 1924-ig, amikor igazgatóját, Inhoff Józsefet eltávolították, a magyar gazdasági érdekeknek egyik védelmező bástyája volt.

Csuka 1995, 354.

Magyar bank a Délvidéken nem volt. Az egyetlen számottevő délvidéki pénzintézet, amely magyarnak számított, a szabadkai Közgazdasági Bank volt, azonban miután ez is csak álcázottan dolgozhatott, és nemcsak arra kényszerült, hogy igazgatóságának tagjai között szlávok legyenek, hanem még arra is, hogy szerb, sőt szerbiai szerb tisztviselőket alkalmazzon, nem volt arra képes, hogy egy magyar bankra háruló különleges célkitűzéseknek megfeleljen. Törley Bálint és Strelitzky Dénes 1926-ban már azzal a tervvel foglalkoztak, hogy olyan magyar bankot létesítenek, amely a kis falusi magyar szövetkezeteket hitellel táplálja, és így egy kiterjedt pénzügyi szervezettel erősítsék a magyarság önfenntartási harcát. [...] Prokopy Imre megkezdte a magyar kulturális kataszter lefektetését. Dr. Várady és dr. Strelitzky valósággal specializálták magukat az iskolaügyi sérelmek állandó hangoztatásában, hogy legalább a magyar elemi iskolai oktatásban ne következzenek be végzetes zökkenők.

Csuka 1995, 355.

A magyar egység kérdése.

Csuka 1995, 356–358.

Amikor Pribicsevics Szvetozár előtt világossá vált, hogy Belgrád külön ország az országban, és a belgrádi csarsija érdekei sokkal fontosabbak, mint az új állam érdekei, keserű csalódottságában szembe fordult a saját alkotásával.

Csuka 1995, 359.

Komoly horvát politikusok soha nem gondoltak arra, hogy bekövetkezhet olyan idő, amelyben Budapest szerepét Zágrábbal szemben Belgrád veszi át. A horvátok szinte beleestek a jugoszláv államba, és amikor ráébredtek arra, hogy roszszabb helyzetbe kerültek, mint a társországi szerep volt Szent István koronájának uralma alatt, már nem tudtak magukon segíteni. Azt hitték, hogy egy nagy délszláv államban az övék lesz a politikai és a kulturális vezetés és a magyarok által kitűnően iskolázott horvát tisztviselő nagyszerű elhelyezkedést nyer az SZHSZ Királyságban. A horvát tényleges tiszteket átvették a jugoszláv hadseregbe, a tengerészet tisztikarát szinte kizáróan horvátok alkották, de már 1920-ban megkezdték a horvát tisztek nyugdíjaztatását, és ahogy a szerb tengerésztiszti utánpótlás nőtt, eltávolították a horvátokat a haditengerészetből is. A politikai vezetésben a horvátoknak még másodrendű szerep sem jutott, az adminisztrációban pedig a horvátokkal szemben megnyilvánuló bizalmatlanság azt eredményezte, hogy inkább

alkalmaztak a közigazgatásban a hivatalok vezető helyein szakképzettség nélküli embereket, semhogy a jó horvát munkaerőket megfelelően felhasználták volna.

Csuka 1995, 360.

A nagyszerb politikusok a legtöbb sikerrel tudták a szlovéneket kis engedményekkel – hivatali állásokkal, szlovén politikusok favorizálásával – lekenyerezni. A muzulmánok a belgrádi politikában majdnem a janicsár szerepét játszották. A muzulmán bégeket formálisan megvásárolták. Már a vidovdáni alkotmányt is csak a megvásárolt muzulmán szavazatokkal lehetett elfogadtatni, és azóta tartott ez a csúnya politikai üzletelés, ami a korrupciónak és a panamának örök melegágya volt, rengeteg politikai botránnyal. A montenegróiak, akiket elárasztottak különböző kedvezményekkel, fojtott gyűlölettel fordultak Belgrád ellen. A kommunista agitáció is a legerősebb és legeredményesebb Montenegróban volt. A szerbiai pártharcok, a demokraták és a radikálisok örök viaskodása, amelynek mélyén még ott lappangtak az Obrenovics- és Karagyorgyevics-dinasztia véres küzdelmeinek emlékei, tovább tartottak az új államalakulatban is. A radikális párt volt a nagyszerb gondolatnak az igazi hordozója és ennek a politikának Nikola Pasics volt a legnagyobb képviselője. [...] A radikális párt nagy része Pasics mögött állt. Ebben annak is szerepe volt, hogy Pasics bizonyos nagyvonalúsággal tekintett azokra az üzletekre, amelyeket különösen a század húszas éveinek a kezdetén a radikális párti csarsija, Belgrádnak ez a néhány tucat családból álló, talán nem is igazán szerb származású rétege (mindig azt mondták, hogy cincárok, görögök, hajdani törökök leszármazottjai alkották a csarsiját), folytatott különösen a prékói részeken, vagyis a Vajdaságban és Horvátországban, ahol a legtöbbet lehetett keresni. A radikális pártnak kisebb része, amely Prótics Sztojan vezetése alatt állott, nem volt ennyire a nagyszerb gondolat rabja és közismert volt, hogy a politikai becsület gondolatát nem tudják összeegyeztetni csúnya üzletekkel.

Csuka 1995, 360–361.

A Demokrata Párt is rokonszenvesebb volt, bár éppúgy a nagyszerb eszmeiséget képviselték, mint a radikálisok, de nem olyan túlzó formákban. Bennük is több volt a megértés a közéleti tisztaság szabályai iránt. Vezérük, Davidovics Lyuba hosszú ideig a legnépszerűbb ember volt az új jugoszláv államban, leginkább azért, mert tökéletes európai gondolkodású és a lelke legmélyéig ellensége volt minden panamázásnak.

Csuka 1995, 361.

Az alatt a rövid idő alatt, amíg magyar képviselők ültek a belgrádi parlamentben, egyszer sem tudott magyar képviselő magyar ügyért felszólalni.

Csuka 1995, 362.

A diktatúra bevezetését követően Osztoics Szelimir nyugalmazott tábornok lett Szabadka polgármestere.

Csuka 1995, 365.

A Népkör 1928-ban Sóváry Zoltán kezdeményezésével igen nagyszabású és magas színvonalú kulturális program megvalósításába kezdett, amelynek gerince az lett volna, hogy sorozatos előadásokon erősítsék a szabadkai magyar fiatalság ismereteit a magyar történelem és a magyar irodalom terén. A diktatúra ezt a munkát egyszerre beszüntette. A Népkör betiltása idején dr. Békeffy György a KIE zárt területén esti tanfolyamot szervezett, amelyen néhány magyar újságíró tartott előadásokat a magyar történelemből. Ezeket az előadásokat titokban látogatták, és mindig nagy közönsége volt. A rendőrség hónapokkal később tudomást szerzett arról, hogy a KIE-n belül más vallású előadók magyar történelmet tanítanak, és ezzel vége is szakadt ennek a kísérletnek. A Bánáti Magyar Közművelődési Egyesület volt az egyetlen, amely-

nek működését nem tiltották be. Ennek magyarázata talán az lehet, hogy annak vezetői, és különösen dr. Várady Imre igen népszerűek voltak a bánáti szerbség előtt, így a magyar egyesületet az őslakos szerbség védelmezte meg.

Csuka 1995, 366.

A zentai gimnázium megmentésére összefogott Zenta egész lakossága, és a szerbség kívánságára Mohácsy Pál, a megszüntetett zentai Magyar Párt elnöke is részt vett abban a küldöttségben, amely Belgrádban próbálta jobb belátásra bírni az illetékeseket, azonban a közoktatásügyi minisztériumban azt a választ kapta, hogy miután a király már aláírta a zentai gimnázium megszüntetéséről szóló ukázt, a dolgon már nem lehet segíteni.

Csuka 1995, 366.

1929. január 22.
„Fenyves újabb támadást intézett ellenünk. Ultimátumot küldött a *B. N.* eddigi munkatársainak, hogy vagy a *B. N.*-nek, vagy a *V. I.*-nak dolgoznak, mert ő nem fogja közölni azoknak az írását, akik a *V. I.* munkatársai. Hasonló ultimátumot intézett az árusokhoz is, hogy »szabadon« válasszanak: vagy a *B. N.*-t árusítják, vagy a *Képes Vasárnap*ot. Az ultimátumnak már meg is volt a hatása: a legszorgalmasabb novellistánk, Kristály István egy tétova, homályos levélben arról értesít, hogy nem kíván szerepelni a *V. I.* főmunkatársai között. [...] Nagyon erős és ígéretes tehetség Sziráky Dénes Sándor, akinek négy szép verse vár közlésre." (Fekete Lajosnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 116.

1929. február eleje
A szabadkai Népkör kultúrestjén dr. Munk Arthur orvos-író tartott előadást a házasságról. Utána az Iparos és polgári dalárda lépett fel. Munk az előadást egy szellemes kis jelenettel fejezte be, amelyben ő maga játszotta a főszerepet. [...] Ezután hosszabb kényszerszünet következett, mert betiltották a Népkör működését.

Garay 2012, 42–43.

1929. február 3.
Az újjáalakított újvidéki városi képviselő-testületből kimaradtak a korábbi magyar képviselők: Nyúl József gimnáziumi tanár, Bohl István kertész, Szabó János gazdálkodó, Fáth Ferenc apátplébános, Vilt Vilmos orvos, a katolikus közösség elnöke, Horváth Lajos református lelkész, Tomán Sándor, a *Délbácska* lapszerkesztője, továbbá Bódog Kovács Sándor és Vágner Károly.

Bácsmegyei Napló, 1929. február 3. 3.

1929. február 5.
„Fenyves egy nagyon zavarosan összetákolt magánlevélben válaszolt nyílt levelemre. Cezaromániás gesztusokkal védi ultimátumának jogosultságát, de gesztusaiban a jóságnak, meleg szívnek, sőt az öntudatos állásfoglalásnak sem találom semmi nyomát. Most már magam is úgy látom, hogy közénk hidat építeni egyelőre nem lehet. Ismét csalódtam egy emberben s bármennyire fájdalmas is ez, tovább kell menni és nem törődni többé vele, tovább kell kínlódnunk, küszködnünk rossz ekénkkel, de legalább az ugartörőknek tisztább és biztosabb a hite. Mert most már senki másban nem bízhatunk, csak önmagunkban s így van ez rendjén." (Dr. Draskóczy Edének, Óbecse)

Szenteleky 1943, 119.

1929. február 11.
„Én elsősorban a lapok megerősödését tartom fontosnak, de persze erre is alkalmas lenne egy könyvkiadó részvénytársaság, amely talán egy év múlva könyvkiadásba is kezdhetne." (Csuka Zoltánnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 120.

1929. március 18.
„Végre írhatom a boldog és biztos szót: utazom. Holnap hajnalban indulok, csütörtökön Rómában leszek, szombaton Taorminában. [...] Sziráky Pestről írt és arra kért, hogy a februári számból neki 2–3 számot küldhessek. (Címe:

Budapest, Horn Ede u. 18. III. 25. Dr. Perl Sándor a rendes polgári neve.)" (Csuka Zoltánnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 125.

1929. március

Január óta önálló, havonta megjelenő folyóirat lett a *Vajdasági Írás*. Szerkeszti továbbra is Szenteleky Kornél. A hátsó borítón feltüntették: Štamparija Fišer i Kraus, Subotica. A márciusi szám már az 5. az év során. A hátsó oldalon: A *Vajdasági Írás* a *Képes Vasárnap* havi irodalmi melléklete. Szerkeszti Szenteleky Kornél. Technikai szerkesztő Csuka Zoltán. A szerkesztésért felel Fischer Imre. Szerkesztőség és kiadóhivatal Subotica. A szám közli Szenteleky Kornél *Tilike már tíz éves múlt* című elbeszélését.

1929. április

A *Vajdasági Írás* április–májusi kettős, 6–7. száma közel kettőszáz oldalon jelent meg. Szerkeszti Szenteleky Kornél. Főmunkatársak: Borsodi Lajos, Csuka Zoltán, Draskóczy Ede, Farkas Geiza, Fekete Lajos, Szántó Róbert. Benne Draskóczy Ede *Új Aurora*. Irodalmi Almanach 1929. *Bratislava–Pozsony* című írása, mely a vajdaságiak pozsonyi bemutatkozásáról is számot ad. „Az irodalom mindig átvette nemzetmentő szerepét a történelem fordulóinak problémáiban. Vajdaságban – talán sohasem ennyire kizárólagosan – csak az irodalom az, amely a jövőért való felelősség lelkiismeretét hordozza" – írta Draskóczy Ede.

1929 tavasza

Prokopy Imre áttelepült Magyarországra, s ettől kezdve rendszeresen tájékoztatta a Népszövetséget a jugoszláviai magyarság helyzetéről. 1933. február 28-ig különböző jogsértések okán összesen húsz alkalommal élt panasszal a jugoszláv hatóságok jogsértő eljárásával szemben.

Mészáros 1989, 33.

1929. május 14.

„Szeretném megírni ezt a káprázatos Izola Bellát mely boldogan ragyog a szürke élettengeren s valószínűleg meg is fogom írni, csak felszabaduljak az első depresszió alól, mely itthon rámborult és megbénította hívő, alkotó és élnivágyó kedvemet." (Dr. Draskóczy Edének, Óbecse)

Szenteleky 1943, 127.

1929. június 23.

„A tartalommutatót már össze is állítottam. Véleményem szerint az elkobzott szám írásait is be kell vennünk a mutatóba. [...] Szántó György levelét örömmel olvastam. Ezek a komoly és szinte megható elismerések adnak igazán kedvet és erőt a további munkához. Ha azonban válaszolsz Szántó Györgynek, ne biztasd őt a regénypályázattal. Hangsúlyozzad, hogy mi elsősorban vajdasági írót szeretnénk megjutalmazni s ő nagyszerű kvalitásaival biztosan elnyerné a díjat." (Fekete Lajosnak, Szabadka)

Szenteleky 1943, 130.

1929. július 8.

„Az önvád karcolja végig bensőmet, mert nekem nagyon fáj a Te sorsod és nagyon fáj az *Irás* sorsa és úgy érzem, hogy felelőssége engem is terhel ezekért az elcsuklott sorsokért. És én alig hiszem, hogy itt valaha is lehetne tenni valamit, én nem tudok hinni olyan ember segítségében, akiben sem érzés, sem megértés nincsen. Úgy érzem, mintha hirtelen valami nagy sötét, siket csend borult volna ránk és nincs már senki, akinek szava átszelné ezt a béna némaságot." (Fekete Lajosnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 131.

1929. július 23.

Haditervedet mindenben helyeslem. [...] Csupán egy, illetve két ponttal tartom kiegészítendőnek a Te tervezetedet. Az egyik Fischeréktől beszerzendő nyilatkozat lenne, hogy mennyiért mondnak le a *V. I.* tulajdonjogáról. A másik a

Fischerékkel kötött szerződés-tervezet bemutatása lenne. Milyen áron nyomják majd a *V. I.*-t, milyen áron nyomnák egy 5 éves szerződés esetén? [...] Te, akinek jogi képzettsége és tudása van, már ezért is alkalmas lennél, de erre predesztinál higgadt, helyes és magyar életszemléleted, összefogó, teremtő erőd és talán elsősorban szíved, szereteted a magyar írás iránt. Strelitzkyben keveset bízom, ő úgylátszik örökkön hideg és tájékozatlan marad és kevés aktivitása csak addig tart, amíg komolyan nem kell megválaszolni az igent vagy a nemet. Ha sarokba szorítjuk és erélyesen kérjük válaszát, úgy megint visszahúzódik." Szenteleky Draskóczy Ede a *Vajdasági Írás* kiadására vonatkozó tervezetére hivatkozik, 134–138. (Dr. Draskóczy Edének, Óbecse)

Szenteleky 1943, 134.

1929. augusztus 1.
„Az első retorziós lépés az elkobzás, a második a szerkesztő felelősségre vonása, a harmadik csak a cikk írójának felelősségre vonása. Az ügyész az utóbbi időben is a legnagyobb jóindulattal cenzurálja lapunkat. Biztos vagyok benne, hogy a májusi elkobzás sem az ő iniciatívája volt. Az elkobzásról egyébként csak a szerkesztőség értesül, arról írni nem szabad, így senkisem tudhatja meg, hogy elkoboztak-e egy lapot, s ha igen, milyen cikk miatt? L... lapalapítási kísérleteiről már hallottam, arról is értesültem, hogy Becsén lecsukták csavargásért. [...] Sajnos az *Irás* anyagi megszilárdítása körül még mindig csúnya intrikák és gáncsoló ármányok csatáznak. De talán sikerült Draskóczy barátunknak megvalósítani azt a nagyszerűen kidolgozott tervét, hogy a *V. I.* a magyar társadalom tulajdona legyen, minden községben, városban meglenne a maga bizalmi embere, mely egyrészt a lapot propagálná, másrészt az illető helyre kivetett kvótáért felelne." (Kristály István, Padé)

Szenteleky 1943, 140.

1929. augusztus 4.
Az óbecsei *Tiszavidék A háború áldozatai* című cikkéből kiderül, a „Vajdaságban és Srémben" 10 671 délszláv hadirokkant és 1289 hadiözvegy él. Ők a jugoszláv királyság „szociális agrárreformjának" kiemelt kedvezményezettjei.

1929. augusztus 8.
„A *V. I.* ügye nagyon betegül áll, egyelőre csak kéziratunk van a júliusi szám számára, de nincs papírosunk és pénzünk. [...] pedig éppen most emelkedhettünk volna nívóban és Fenyves békülékeny gesztusa teljessé tette volna a Vajdaság egyetlen irodalmi szemléjét. [...] Önnek igaza van, nekünk nem csak néhány művelt ember számára kell írnunk, hiszen a mi problémáink nemcsak irodalmiak és sohasem abszolutak. De nincs írónk, aki ezeket az életet jelentő problémákat nemcsak megértse, hanem meg is oldja. Sokan elfordulnak a mától és a Vajdaságtól, közönyös idegenek maradnak, mint az amerikaiak, akik végiggázolják a földgömböt, de nem látnak meg semmit, nem lépnek ki nyelvük, mentalitásuk, szokásviláguk légköréből. Vannak pedig, akik megértéssel néznek széjjel, meglátják az életet, de nem tudnak új életet alkotni. E nagy probléma megoldóját Önben látom, kedves, jó társam Ön az ígéret, az új építő, aki a szikes, tespedt talajon építeni is tud." (Kristály Istvánnak, Padé)

Szenteleky 1943, 141.

1929. szeptember 1.
Az Óbecsén megjelenő *Tiszavidék* Algimnázium lesz a sentai és a srbobrani főgimnáziumból című tudósításában a magyar anyanyelvi oktatás újabb veszteségéről számol be.

1929. szeptember 3.
„Az én ívemen csak hat név van, itt Szivacon nehéz is többet szerezni s messzebbre alig jutok. Küldtem azonban Verbászra és Kulára is gyűjtőívet s különösen Verbásztól sokat várok. Zomborban keresd fel Wollheimer József főor-

vost (Čitaonička ul.) aki rám való hivatkozással biztosan szívesen fogad. Cservenkán Geyer Henrik nagybirtokost ajánlom figyelmedbe. [...] Hétfőn 9-én Amszterdamba utazom egy kongresszusra és körülbelül 20-ig leszek távol hazulról." (Fekete Lajosnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 142.

1929. szeptember 27.
„A keresztapaságot elvállaltam s írásai Késmárki Károly névvel fognak megjelenni, mégpedig a *Szavak estéje, Nyomtalan múlások, A hidak alatt* címűek a *V. I.* következő (szeptember–októberi) dupla számában." (Szirmai Károlynak, Újverbász)

Szenteleky 1943, 146.

1929. október 6.
A *Tiszavidék* közli: Az állam új neve Jugoslavija királyság lesz. Az elkövetkező napokban, hónapokban a lap rendszeresen beszámol az adminisztratív intézkedésekről: *Lelkesen üdvözli az ország népe az állam új elnevezését és beosztását* (1929. október 13); *Felhívás a hódoló népgyűlésre* (1929. október 20.); *Impozáns keretek közt folyt le...* (1929. október 27.); *Az állam új elnevezésének megünneplése városunkban* című, fényképekkel illusztrált tudósításában a lap az óbecsei eseményekről számolt be (1929. december 22.).

1929. október 11.
„Remélem, hogy címünket nem fogják bántani, hiszen a *Napló*nál is meghagyták a *Bácsmegyei*t, ami igazán anakronizmus. Ha mégis címet kellene változtatnunk, úgy talán hagyjuk el a vajdaságit és *Az Irás* maradhatna, ha az ügyésznek nem lenne kifogása, úgy *Magyar Irás* vagy *Jugoszláviai Magyar Irás* nevet is választhatnánk. *Dunai-bánsági Irás* azonban semmi esetre sem alkalmas. Bízom benne, hogy ez alkalommal nem fenyeget az elkobzás veszélye, ha mindjárt dupla számot is adunk. [...] Kíváncsi vagyok a becsei eredményre. Magam is jobban szeretném, ha –y nem lépne be, sok ostoba, kicsinyes közbeszólástól kímélne meg bennünket, ha elmaradna. Oly távol vagyok tőle, az ő szűk és suta gondolatvilágától, hogy a közeledés, a megértés, de különösen az együttműködés lehetetlen." (Csuka Zoltánnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 147.

1929. október 20.
A *Tiszavidék A dunai bán* című írásában közli Popović Daka újonnan kinevezett dunai bán életrajzát. A lap rendszeresen beszámol a megújított báni hivatal működéséről is: *A jövő héten megkezdi működését a báni hivatal* (1929. november 10.), 1929. december 29-én fényképes cikk jelent meg *Popović Daka bán* címmel.

1929. október 29.
„Ami a Fenyves ügyet illeti, erről részletesen és élőszóval szeretnék beszámolni. Az egész ügy két részre oszlik: az irodalmi békére és Fenyves belépésére a *V. I.* anyagi megszervezésébe. Az irodalmi béke majdnem egyetlen feltétele az volt, hogy én ismét a *B. N.* munkatársa legyek. Ennek fejében Fenyves megígérte, hogy semminemű szeparatisztikus törekvése nem lesz többé, az eddigi ultimátumok hatályukat veszítik, becsületes, párhuzamos munka fog folyni, a *V. I.* kommünikéi a *Napló*ban is megjelennek, stb. Mivel szinte egyedül az én személyem, illetve irodalmi munkásságom kerül az ügy homlokterébe, nem mondtam nemet és addig, amíg Fenyves betartja ígéretét, én is vállalom ígéretemet. Semmi okom sem lett volna most szembekerülni Fenyvessel, mikor egy-két cikkemért sok ember békéje, vágya szabadsága megy teljesedésbe, mikor a *V. I.* számára csak hasznot jelent ez a kompromisszum. Más lapra tartozik Fenyves részvétele a *V. I.*-ban. Ezt a dolgot nem tartom egészségesnek, mert ő a pénzért okvetlenül kíván is valamit, az ő kívánságai pedig nem lehetnek párhuzamosak a *V. I.*, illetve a mi törekvéseinkkel. Nem tudom

miképpen lehetne itt egészséges, nyugodt helyzetet teremteni. Nagyon fáj, hogy a *V. I.* most sem jelent meg. [...] Már kéziratokat sem kapok, úgy látszik, sokan azt hiszik, hogy már meghaltunk." (Csuka Zoltánnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 149–150.

1929. november 15.
A jugoszláv kormány rendeletet adott ki, amelylyel eltiltja a jugoszláviai tanulókat, hogy tanulmányaikat külföldön folytassák. Minden külföldön beiratkozott tanuló folyó év november 15-éig köteles volt hazatérni, különben szüleiket 15 000 dináros büntetéssel sújtják. Ez a rendelkezés természetesen a kisebbségek – így a magyarság – érdekeit sérti.

Magyar Kisebbség, 1929. november 16. 841.

1929. november 19.
„Teljesen osztom bizalmatlanságodat a *V. I.* könyvvezetésével, szervezésével és adminisztrációjával szemben. Csuka robbanékony aktivitása, sután lobogó optimizmusa, türelmetlen meg nem alkuvása engem is bánt, fáraszt, elkeserít – mégis: nem tudok gondolni a temetésre. Minden csömörön, ellenérzésen és elkeseredésen keresztül hajt a kötelesség. [...] Ezért fáj nekem a Te elcsüggedésed. Nem az *Irás* ügye szenvedte a legnagyobb veszteséget, mikor Te azt cserbenhagytad, hanem Te lettél szegényebb egy eszmével, egy kötelességgel. A Te veszteséged nekem jobban fáj. Félek, hogy nem találsz másvalamit, ami tartalmat és lángot adna és nagyon fájna arra gondolnom, hogy nagy lelkedet nyiszlett, köznapi kisgondok, üres, egynapos örömök temetik el. Nagyon igazad van, hogy mi eltávolodtunk egymástól. Én úgy érzem már egy esztendeje, hogy eltérnek az útjaink." (Dr. Draskóczy Edének, Óbecse)

Szenteleky 1943, 151–152.

1929. november 20.
A Népszövetségnél iktatták az első magyar petíciót. Elsőnek Prokopy Imre írta alá, s arról az esetről szólt, amikor Osztoics Szelimir nyugalmazott tábornok, Szabadka polgármestere elbocsátotta Zödi Antal adótisztviselőt, mert a városháza folyosóján egy emberrel magyarul beszélt.

Csuka 1995, 401.

1929. november
1929. november, 13. szám jelzéssel megjelent a *Vajdasági Írás* legfrissebb száma, benne Szenteleky Kornél *Isola Bella* című regényének harmadik folytatásával. Ez volt a rövid életű folyóirat utolsó száma.

1929. december 1.
A *Curental* című romániai lap beszámolójából közölt részleteket a Lugoson megjelenő *Magyar Kisebbség* című nemzetpolitikai szemle: „Számtalan adatot közöltünk arról a gyűlöletes és rendszeresen folytatott merényletről, ami a mai szabadság századában, napjainkban megy végbe egy védtelenül maradt nép etnikai léte ellen. A merénylet a mi jó szomszédaink, a szerbek részéről jő. A szomszéd állam kormánya által halálra ítélt nép pedig a mi testvérünk, a szerbeknek adott 150 000 bánáti románság." A közlemény a továbbiakban megemlíti, hogy a helyi hatóságok adminisztratív visszaélésekkel mindenképpen igyekeznek meggátolni a kulturális szervek működését, a román iskolákat elszerbesítik, nyugdíjazzák vagy elbocsátják a román tanítókat, s a helyüket románul nem tudó szerbekkel töltik be.

Magyar Kisebbség, 1929. december 1. 882–883.

A *Tiszavidék December elseje* című írásában számolt be a délszláv királyság magalakulásának 10. évfordulója alkalmából rendezetett ünnepségekről. A december 8-i tudósítás szerint az új ország állampolgárai fényes és lélekemelő külsőségek között ünnepelték meg az egyesülés évfordulóját.

Az újvidéki *Délbácska* mától *Reggeli Újság*ként jelenik meg. Szerkesztője 1919–1934 között Tomán Sándor, 1934–1944 között pedig Andrée Dezső volt. A napilap mellékleteként látott napvilágot 1930 karácsonya és 1933. április 2. között a Szenteleky Kornél szerkesztette *Mi Irodalmunk* című folyóirat is. 1931 karácsonyára megjelent A *Mi Irodalmunk* Almanachja, 1939-ben pedig a lap fennállásának huszadik évfordulójára kiadták a kétkötetes A *Reggeli Újság* mindentudó lexikona és idegenszavak szótára című művet.1937–1943 között karácsonyi ajándékként jelent meg A *Reggeli Újság* naptára. A harmincas években Kende Ferenc irányításával a napilap egyre fontosabb kultúrmissziót vállalt magára, magyar ábécéskönyvet jelentetett meg, megkerülhetetlen fórumává vált a jugoszláviai magyar irodalomnak és útjára indította a Gyöngyösbokréta népzenei és néptánc-mozgalmat. 1941. december elseje és 1944. június 30-a között *Újvidéki Reggeli Újság*ként jelent meg.

1929. december 5.

„Draskóczy barátunk teljesen elhallgatott. Levelére hosszan válaszoltam, a szép becsei napokról, reménydús elindulásról írtam, amelyekből ma semmi sem maradt." (Csuka Zoltánnak, Újvidék)

Szenteleky 1943, 155–156.

1929. december 8.

Megjelent a diktatúra népoktatási törvénye. A 120 szakaszból álló törvény első paragrafusában kimondta, hogy a népiskola csak állami lehet, amelynek feladata, hogy „az oktatás és a nevelés útján az állami és a nemzeti egység és a vallási türelem szellemében, az állami, nemzeti és társadalmi egység erkölcsös, odaadó és aktív tagjaivá nevelje a tankötelesek." [...] Ez a törvény újabb csapás volt. A névvegyelemzést a legteljesebben végrehajtották és a legsúlyosabb baj az volt, hogy a hitoktatásban elveszett a magyar lelkészek munkája. Eddig ez a munka nagyon sokat jelentett a nemzeti gondolat megőrzése terén, mert a papságnak mégis több függetlensége volt, mint a tanítóknak, és a legtöbb helyen a papság teljesen átérezte, hogy milyen nagy feladat hárult rá.

Csuka 1995, 367.

A németeknek csupán annyiban volt több sikerük, hogy a Kulturbundot, az Agráriát, amely a gazdasági szervezetük volt, megtarthatták, habár igen szoros állami, illetve rendőrségi ellenőrzés alatt állottak, és lapjuk, az újvidéki *Deutsches Volksblatt* tovább megjelenhetett, ami mindennél fontosabb volt, mert így a németség vezetői és a német tömegek között a sajtó révén volt kapcsolat. A *Hírlap* beszüntetésével a kapcsolatnak ezt a lehetőséget is elveszítette a Magyar Párt vezetősége. [...] valamennyi magyar napilapnak meg kellett változtatnia nevét. Így lett a *Délbácská*ból, amelynek szerkesztői Andrée Dezső és Tomán Sándor voltak, *Reggeli Újság* és a *Bácsmegyei Napló*ból, amelynek dr. Fenyves Ferenc volt a szerkesztője, *Napló*.

Csuka 1995, 368.

Dr. Szántó Gábor szabadkai orvos politikai pályafutását a Magyar Pártban kezdte, ahol azonban nem tudott szürke egyéniségével érvényesülni. Sértett hiúságában, mint annyian mások, átment a radikális párthoz, és jutalmul a szabadkai munkásbiztosító pénztár főorvosa lett. Minden politikai képzettség és különösebb politikai látókör nélküli ember volt, akiben tagadhatatlanul lehetett némi jó szándék is, azonban egyáltalán nem tudta megérteni egy kisebbségi vezető ember szerepét, és azzal sem volt tisztában, hogy mik is a feladatai egy kisebbségnek. Tipikus kortespolitikus volt és úgy gondolta, hogy amit a városi politikában a borravalórendszerrel eredményesen lehet elérni, azt az országos politikában is lehet alkalmazni. A diktatúrát Szántó radikális elvbarátai is hűvösen fogadták, ő azonban, amikor a dunai bán, Dunyics Radomir megfelelő embert keresett arra, hogy hivatkozni lehessen a magyar szimpátiára is, vállalta ezt a

megbízatást. A tulajdonképpeni feladata az volt, hogy dicsérje a diktatúrát és megszervezze azokat a hódoló küldöttségeket, amelyek megrendelésre mentek Belgrádba, hogy hálájukat fejezzék ki Sándor királynak azért, hogy megszüntette a parlamenti pártoskodásokat és megteremtette a jugoszláv „egységet". Ezekben a magyar küldöttségekben a helyi hatalmasságok beparancsolták a tekintélyes magyarokat is, főként olyanokat, akiknek volt valami féltenivalójuk, de ha nem lehetett ilyeneket találni, akkor napidíj mellett, az ingyen jegyen kívül, ellátási költséggel boldogítva utaztak szegény magyarok Belgrádba, hogy végighallgassanak szerb szónoklatokat, amelyekből egy szót sem értettek.

Csuka 1995, 369.

A diktatúra olyan adottság volt, amelyet hang nélkül el kellett fogadni, és Popovics Dáka, aki elsőnek vállalta azt, hogy a diktatúra által létesített Dunai bánság bánja legyen, pár hónap után visszaadta megbízatását, mert nem akart a diktatúra szélsőséges eszközeinek alkalmazásáért felelősséget vállalni.

Csuka 1995, 371.

Prokopy Imre, a délvidéki magyarság helyzetének egyik legjobb ismerője ekkor már Budapesten élt, és több petíciót intézett a Népszövetséghez. (Ezekkel a petíciókkal könyvében részletesen is foglalkozik Csuka János.)

Csuka 1995, 372–376.

Az útlevelek kiadását rendkívül megszigorították, még a határ mentén élő kettős birtokosok részére is csak kivételes esetekben adtak határátlépési engedélyt.

Csuka 1995, 377.

A tűrésnek és a szenvedésnek halálos csendje borult a Délvidékre. Az iskolák elsorvadtak, a magyar egyesületek tetszhalálba süllyedtek vagy teljesen megszűntek. A magyar élet vezető emberei, akiknek minden lépését figyelték a detektívek, teljesen visszavonultak. Azoknak az életét, akik 1929-ig a magyar ügyért dolgoztak, a hatóságok minden elképzelhető módon megnehezítették. Azok a magyar ügyvédek, akik kiemelkedő szerepet játszottak a magyar küzdelemben, olyan súlyos nyomás alá kerültek, hogy a legtöbbnek egzisztenciája alapjaiban rendült meg. Hasonló sors érte azokat a magyar kereskedőket és iparosokat is, akik a magyarságukért kiállottak. A magyar újságírók közül többeket, akiknek valóban nem volt rendben az állampolgárságuk, áttettek a határon. Másoknak, így a hatalmi eszközökkel megszüntetett *Hírlap* felelős szerkesztőjének lehetetlenné tették, hogy bármely lapnál elhelyezkedhessen, és a kenyerét megkeresse. Ugyanez a sors érte a *Hírlap* több munkatársát is, mert a még megmaradt magyar újságok nem merték a betiltott magyar párti lap munkatársait alkalmazni.

Csuka 1995, 377–378.

Törvénybe iktatták, hogy a kisebbségi iskolák elemi osztályaiban a minimális létszám 30. Ha nincs ki a létszám, nem nyílhat magyar osztály. A zentai gimnázium nyolc osztályát csak négy alsó tagozatra csökkentették, de még ezeket is csak hosszú harc után sikerült megmenteni. Ezt megelőzően már szeptemberben azonnali hatállyal elbocsátottak 85 tanítót és tanítónőt, akik 46 településen tanítottak.

Gubás 2009, 26.

1929. december 9.

Petar Živković kormánya idején Božo Maksimović oktatási miniszter irányításával megalkották az új „népiskolai törvényt", amelyet a *Hivatalos Lap*ban *(Službene novine kraljevine SHS)* tettek közzé.

Mészáros 1981, 201.

Az új Általános iskolákról szóló oktatási törvény 45. paragrafusa szólt az állami oktatási intézmények keretében létrehozható magyar tagoza-

tokról. A magyar osztályok megnyitásához 30 tanulónak kellett jelentkeznie, külön miniszteri engedéllyel 25 fő számára is létesíthettek tagozatot. A szerb és a horvát tanulók nem iratkozhattak magyar osztályokba, mint ahogyan nem iratkozhattak más nemzetiséghez tartozó diákok sem. Magyar nyelvű tagozatot csak az I–IV. osztályok számára nyithattak, az V–VI. osztályosoknak szerb tagozatra kellett iratkozniuk. A névelemzés gyakorlata továbbra is érvényben maradt. S ami a legfontosabb: megtiltják a magániskolák működését.

Az 1929–1930-as tanévben a Dunai bánság 1276 általános iskolájában 4265 tagozat működött, ebből 528 magyar osztály volt, melyekben 364 magyar tanító foglalkozott a diákokkal. A statisztika szerint 27 polgári iskolában 129 tagozat – közöttük 15 magyar nyelvű osztály – működött. További 24 középiskolában 319 osztály közül 34-ben folyt magyar nyelven (is) az oktatás. Csak a szabadkai és a nagybecskereki állami gimnáziumban működhettek magyar osztályok. Az 1930–1931-es tanévben az utóbbiban megszűnt a magyar nyelvű oktatás. Bezárták a magyarkanizsai polgári fiú- és leányiskolákat is.

Mészáros 1989, 50–51.

1929. december 16.

„A *V. I.* úgy látszik végleg bedöglött. A novemberi szám még most se jelent meg. Zoltán optimizmusa is fogyóban van. Egy-kétszer bejelentették, hogy pár nap múlva, hogy nemsokára, de úgy látszik mindez az ismert Fischer-féle hazug halogatás. Ez a hallatlan, sőt példátlan pontatlanság, ez az örökös hazugság azonban fájdalmas árnyékot vet ránk, elveszítjük – sőt talán már el is veszítettük – a bizalomnak, a becsülésnek azt a kis töredékét, ami még itt-ott megmaradt néhány ember szívében. Ezek után előfizetőket gyűjteni, vagy éppen segélyeket koldulni teljesen meddő valami. Nekem az lenne a tervem, hogy a vajdasági magyar irodalmat, illetve a *V. I.* előfizetőinek egy részét a *Helikon* számára kellene megmenteni. Kuncz Aladár azt írta a minap, hogy ahány száz előfizetőt szerzünk a *Helikon*nak, annyi ívet bocsát a vajdasági írók rendelkezésére. Talán átmentünk 200 előfizetőt, s havonta két ív elegendő is lenne a megfogyatkozott vajdasági magyar irodalom számára. De írd meg okvetlenül, helyesnek tartanád-e ezt a *Helikon*ba olvadást? [...] Draskóczy úgy látszik véglegesen hűtlen lett hozzánk, véglegesen cserbenhagyta az *Irás*t és az eszmét. [...] Arról talán nem is kell írnom, hogy –y meg –e– a legkeményebb közönnyel nézi a *V. I.* kimúlását." (Fekete Lajosnak, Kispest)

Szenteleky 1943, 156–157.

1929. december 27.

„Nagyon jól esett olvasni, hogy lassanként pesti helyzeted kárpótolni fog a Darányi-telep sanyarú esztendeiért. Jól esett olvasni, hogy megbecsülnek, értékelnek és bizonyos vagyok benne, hogy megbecsülésed terjedni és mélyülni fog." (Fekete Lajosnak, Kispest)

Szenteleky 1943, 158.

„[...] hosszú megfontolás, keserű tépelődés után végre lemondtam a *V. I.* szerkesztéséről. Azt hiszem evvel a lépéssel legalább elértem azt, hogy a vajdasági magyar irodalom nem sekélyesedett el hínáros botrányokba, fájdalmas komikumba. Szomorú. Gyáva, lelketlen dolgok történtek az *Irás* körül, majdnem mindenki cserbenhagyta, a híres mecénások csak papoltak de még a zsebükhöz sem nyúltak, Draskóczy egy hónap előtt minden indok nélkül kivonta magát a dolgokból, holott benne lett volna mindenki bizalma. Az *Irás* nem lelkesítette többé, kicsinyes asszonyi intrikák rángatták el a nemes ügytől, s azóta talán végleg elmerült a kuglófos és pelenkás hangulatokba. Csuka minden energiáját, sőt érdeklődését a *Reggeli Újság* foglalta le és mikor már kínossá vált az *Irás* félrerúgottsága, akkor patetikus hangzásokat és puffogó ígéreteket tett közzé lapjában. A nyomda lelketlenül és

lehetetlenül halogatta a munkát, a piszkos sémita nyomdászkezek úgylátszik tudatosan kergették bele az *Irás*t jelenlegi helyzetébe, amikor már végleg eljátszotta hitelét, tekintélyét és rokonszenvét. Ezek után nem maradt más hátra, mint meghalni. Én nem tarthattam többé nevemmel ezt a piszkos, hányaveti, kegyetlen játékot, melynek kifejezett célja volt lerombolni minden tekintélyt, eljátszani minden rokonszenvet." (Kristály Istvánnak, Padé)

Szenteleky 1943, 159–160.

1929 (?)

Az agrárreform-minisztériumot a Zsivkovics-kormány megszüntette, és hatáskörét a földművelésügyi minisztériumnak adta át.

Prokopy 1933, 21.